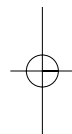
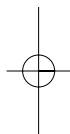

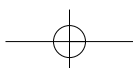
PABLO NERUDA

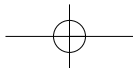
Mărturisesc că am trăit Memorii

Traducere din limba spaniolă și note de
Luminița Voina-Răuț

 VELANT

Copilărie și poezie

O să spun, pentru început, că în zilele și anii copilăriei mele, unicul personaj memorabil a fost ploaia. Marea ploaie australă, căzând ca o cascadă de la Pol, din cerul Capului Horn până la graniță. Pe acest hotar sau vest îndepărtat al țării mele, am apărut eu: pentru viață, pământ, poezie și ploaie.

Călătorind mult, am senzația că această artă de a ploua — exercitată cu subtilă și teribilă forță în Araucanía mea natală — s-a pierdut. Luni întregi, ani de-a rândul, ploaia. Picuri de ploaie cădeau ca niște ace lungi de sticlă ce se spărgeau de acoperișuri ori se izbeau ca valurile transparente în geamuri, iar fiecă casă era o corabie ce atingea anevoie portul în acel ocean hibernal.

Ploaia aceasta rece din sudul Americii n-are rafalele impulsive ale ploii fierbinți ce se abate ca un bici și lasă în urmă, când încetează, un cer înseninat. Dimpotrivă, ploaia australă are răbdare, căzând neîncetat din cerul plumburiu.

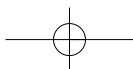
Strada din fața casei mele a devenit un ocean înnoroiat. În ploaie, zăresc pe fereastră o căruță împotmolită în mijlocul drumului. Un țăran, în ponchoul lui de lână neagră, își ocărăște boii neputincioși în atâta ploaie și noroi.

Spre școală mergeam pe poteci, sărind dintr-o piatră în alta, pe frig ori pe ploaie. Umbrelele ni le lua vântul. Impermeabilele erau scumpe, mănușile nu-mi plăceau, pantofii bălteau. N-o să uit niciodată șosetele ude încălzindu-se la foc și pantofii înșirați, scoțând aburi ca niște mici locomotive. Veneau apoi inundațiile care luau cu totul casele celor mai nevoiași, ridicate pe malul apei. Pământul se cutremura, înfiorat. Alteori se zărea în munți un moț luminos, înfricoșător: vulcanul Llaima se trezea.

Temuco e un oraș-pionier, o urbe fără trecut, dar cu multe feronerii. Cum indienii nu știu să citească, feroneriile își scot firmele lor frumoase la vedere: un ferăstrău imens, o oală enormă, un lacăt ciclopic, o lingură cât Polul. Ceva mai departe, cizma uriașă deasupra cizmăriei.

Temuco era un oraș dezvoltat din sudul țării, dar după o lungă istorie însângerată.

După trei secole de luptă, împinși de conchistadorii spanioli, araucanii s-au retras spre regiunile reci. Dar chilenii au continuat așa-zisa „pacificare a

12 MĂRTURISESC CĂ AM TRĂIT

Araucaniei”, trecându-i prin foc și sabie pe compatrioții noștri, pentru a le lua pământurile. Toate mijloacele de luptă au fost generos folosite împotriva indienilor: praful de pușcă, colibele incendiate, ba chiar legea și alcoolul. Avocatul s-a specializat în jefuirea pământurilor lor, judecătorul i-a condamnat când au protestat, preotul i-a amenințat cu focul iadului. În fine, rachiul a desăvârșit anihilarea acestei mândre rase ale cărei fapte de vitejie, curaj și frumusețe au fost immortalizate în strofe de fier și jasp de don Alonso de Ercilla în al său poem *Araucana*.

Părinții mei au venit din Parral, unde mă născusem eu. Era o provincie din centrul țării, cu vii și vin din belșug. Mama mea, doña Rosa Basoalto, s-a stins din viață, fără a mi-o aminti, fără a ști că ochii mei au privit-o. Eu am venit pe lume pe 12 iulie 1904 și o lună mai târziu, răpusă de tuberculoză, mama nu mai era.

Viața era grea pentru micii agricultori din centrul țării. Bunicul meu, don José Ángel Reyes, avea pământ puțin și copii mulți. Numele unchilor mei aveau sonorități de prinți din regate îndepărtate. Se numeau: Amós, Oseas, Joel, Abadías. Tata se numea pur și simplu José del Carmen. Plecase de tânăr de pe pământul bunicului și lucrase ca docher în portul Talcahuano, ajungând apoi lucrător feroviar în Temuco.

Era mecanic pe un tren cu balast. Puțini știu ce este un asemenea tren. În regiunile sudice, cu vijelii mari, șinele erau luate de ape dacă nu se puneau pietriș între traversele de cale ferată. Piatra trebuie scoasă din cariere, pusă în saci, apoi fărâmată și răsturnată în vagoane platformă. Cu patruzeci de ani în urmă, cei ce lucrau pe un asemenea tren erau niște oameni deosebiți. Veneau de la țară, din suburbii, din închisori. Erau muncitori uriași, vânjoși. Plata era mizerabilă și nu li se cerea cazierul la angajare. Tata conducea trenul. Se obișnuise să comande și să asculte. Uneori mă lua cu el. Sfărâmam piatră la Boroa, în inima sălbaticii regiuni de la graniță, teatrul cumplitelor lupte dintre spanioli și araucani.

Trăiam un soi de beție în sânul naturii. Îmi plăceau păsările, cărăbușii, ouăle de potârniche. Era o încântare să le descopăr prin râpe: pestrițe, întunecate ori strălucitoare, de culoarea țevii de pușcă. Perfectiunea insectelor mă uluia. Prindeam insecta numită „mama năpârcii”. Acest nume extravagant îl purta cel mai mare coleopter: negru, lucios, viguros, socotit a fi gigantul insectelor în Chile. Te înfioară când se ivește deodată pe un buștean de *maqui*¹, de meri sălbatici ori de *copihue*. Mă urcam cu picioarele pe carapacea ei tare și nu pătea nimic; cu asemenea adăpost, insecta n-avea nevoie de venin.

Explorările mele îi umpleau de curiozitate pe muncitori. Au început să fie interesați de descoperirile mele. Cum nu era atent tata, se și afundau în pădurea virgină și îndemânatici, isteți și mai puternici ca mine, îmi aduceau comori incredibile! Era un muncitor numit Monge. Tata îl socotea un cuțitar primejdios. Două linii adânci îi brăzdau chipul oacheș: o cicatrice verticală, provocată de cuțit și o alta orizontală, care de fapt era zâmbetul lui alb, mucalit, șmecher. Acest Monge îmi aducea *copihue*, păianjeni păroși, pui de guguștiuci, iar o dată

¹ maqui — arbust verde, cu păstăi bogate în tanin.

mi-a adus coleopterul de *coihue* și de *luma*, cea mai strălucitoare insectă din lume. Nu știu dacă ați văzut vreodată găngania aceasta; eu doar atunci am avut parte de ea. Era un fulger înveșmântat în curcubeu. Roșu-violet-verde-galben, așa îi strălucea carapacea. Însă fulger fiind, mi-a scăpat printre degete, și dusă a fost în pădure. Monge dispăruse și nu mai avea cine să mi-o prindă. Niciând nu mi-am revenit după acea apariție orbitoare. Și nici pe acel prieten nu l-am uitat. Mi-a povestit tata cum a murit: căzând din tren într-o păpastie. Au oprit trenul, dar degeaba, din el rămăsese doar un sac de oase.

E greu să vă descriu casa mea dintr-o regiune de frontieră, în anii '60.

Vecinii comunicau prin grădini și prin curți între ei; familiile Reyes, Ortega, Candia și Mason își dădeau unelte și cărți, prăjituri și torturi la aniversări, alifii pentru frecții, umbrele, mese și scaune.

Aceste case-pionier asigurau toate activitățile din sat.

Don Carlos Mason, american cu plete cărunte, semănând cu Emerson, era patriarhul acestei familii. Copiii lui erau creoli sadea. În casa lui Don Carlos Mason erau nelipsite două cărți: Codul de Legi și Biblia. Nu era un imperialist, ci un fondator original. În familia aceasta, fără ca cineva să fi avut bani, apăreau tipografii, hoteluri, măcelării. Unii fii erau directori de ziare, alții muncitori chiar în tipografie. În timp însă, se ducea totul de râpă și scăpătau. Doar germanii știa să-și administreze bine bunurile în zona asta de graniță.

Așadar casele noastre păreau fie tabere, fie întreprinderi de explorare. Înăuntru dădeai peste butoaie, ustensile, hamuri și tot felul de obiecte de nedescris.

Mereu erau camere neterminate, scări incomplete. Se vorbea întruna de continuarea construcției. Părinții începeau să se gândească la universități pentru copiii lor.

În casa lui don Carlos Mason se dădeau petreceri mari.

La aniversări nu lipseau curcanul cu țelină, mielul la proțap și laptele de pasăre la desert. N-am mai gustat de ani de zile lapte de pasăre. Patriarhul cărunt se așeza în capul mesei lungi, avându-și consoarta alături, pe doña Micaela Candia. În spatele lui flutura un imens drapel chilian, pe care fusese înfipt cu un bold un steguleț american. Asta era și proporția sângelui în venele familiei Mason; predominantă fiind steaua chiliană, solitară.

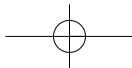
În casa familiei Mason exista și un salon în care noi, copiii, n-aveam ce căuta. N-am aflat niciodată care era adevărata culoare a mobilelor, acoperite în permanență de huse albe până ce au ars într-un incendiu. Și tot acolo era și un album cu poze de familie. Fotografii fine și delicate, nu mari și colorate, ca cele apărute mai târziu în ținutul nostru de graniță.

Exista și un portret al mamei: o doamnă îmbrăcată în negru, subțire și gânditoare. Mi s-a spus că scria versuri, dar nu le-am văzut niciodată; în minte mi-a rămas doar portretul ei frumos.

Tata se recăsătorise cu doña Trinidad Candia Marverde, mama mea vitregă. E incredibil că trebuie să-mi numesc astfel îngerul ce mi-a vegheat copilăria. Harnică și tandră, femeia aceasta avea un umor țărănesc și o bunătate fără margini.

De îndată ce sosea tata, ea devenea o umbră docilă, ca toate femeile acelor vremuri.

În acel salon am văzut dansându-se cadrilul și mazurca.

14 MĂRTURISESC CĂ AM TRĂIT

Și tot în casă se afla un cufăr cu obiecte fascinante. Pe fundul lui strălucea un papagal minunat, decupat dintr-un calendar. Într-o zi, când mama scotocea prin lada fermecată, am căzut înadins înăuntru, ca să ating pasărea. Când am mai crescut însă, am deschis sîpetul în taină și am descoperit niște evantaie fine și vaporease.

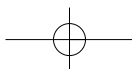
Același cufăr îmi readuce în suflet o altă amintire: cel dintâi roman de dragoste ce m-a vrăjit. Erau sute de ilustrate, trimise de cineva care se semna Enrique sau poate Alberto, și toate îi erau adresate Mariei Thielman. Ilustrate minunate. Portrete de actrițe celebre din epocă, purtând bijuterii de duzină și uneori peruci. Sau castele, orașe și priveliști din țări îndepărtate. Ani la rând m-am mulțumit doar cu pozele, dar pe măsură ce creșteam, descifram mesajele de amor, cu caligrafia lor perfectă. Mi l-am închipuit mereu pe acel cavaler purtând melon, baston și ac de cravată cu briliant. Epistolele lui trădau amorul pătimaș care-l mistuia. Din toate colțurile lumii le expedia călătorul. Fraze uluitoare și îndrăzneală de amarez. Maria Thielman mi-a căzut și mie cu tronc. Mi-o și imaginam: o actriță disprețuitoare, sub diadema ei de perle. Dar cum ajunseseră în cufărul mamei scrisorile acestea? Nu mi-a fost dat s-o aflu niciodată.

În 1910, an memorabil, am intrat la școală: o hardughie cu clase dărăpănate și beciuri întunecoase. De pe culmea pe care se afla școala, admiram primăvara râul Cautín, șerpuint printre malurile cu meri pădureți. Fugeam de la ore și ne vâram picioarele în apa rece, clipocind peste bolovanii albi.

La cei șase ani ai mei, școala îmi oferea multe perspective. Totul putea fi misterios. Laboratorul de fizică în care n-aveam voie să intru, plin cu instrumente minunate, retorte și eprubete. Biblioteca, veșnic închisă. Copiii pionierilor nu prea erau atrași de știință. Dar cel mai fascinant era beciul. Acolo tăcerea și bezna erau depline. La lumina lumânărilor ne jucam de-a războiul. Învingătorii își legau prizonierii de stâlpii vechi. Și azi mai simt încă mirosul de umezeală, loc tainic și mormânt, miros emanat de beciul școlii din Temuco.

Am crescut și am prins gustul cărților. Isprăvile lui Buffalo Bill, călătoriile lui Salgari mi-au plimbat sufletul prin împărăția visului. Prima iubire, cea mai curată, prindea aripi în scrisorile adresate Blancăi Wilson. Era fata fierarului și unul dintre băieți, mort după ea, m-a rugat să-i concep eu epistolele de amor. Nu mai știu cum sunau scrisorile acelea, dar pesemne erau primele mele încercări literare, fiindcă întâlnindu-mă odată cu fata, m-a întrebat dacă eu eram autorul scrisorilor expediate de prietenul ei. Am consimțit, din cale afară de tulburat. Și-atunci mi-a dăruit o gutuie pe care firește că n-am mâncat-o, păstrând-o ca pe o comoară. Colegul meu pierzând inima fetei, i-am scris în continuare lungi scrisori de dragoste, răsplătite toate cu gutui.

La școală colegii nu-mi cunoșteau și nici nu-mi apreciau talentul de poet. Fără prejudecăți, ținutul de graniță fusese botezat *Far West*. Prietenii mei se numeau Schnakes, Schlers, Hausers, Smiths, Taitos, Seranis. Cei ce ne numeam Aracenas, Ramírez sau Reyes, eram cu toții la fel. Nume basce nu existau. Dar sefardite da: Abala, Franco, și irlandeze: Mc Gyntis, ori poloneze: Yanichewkys. O lumină întunecată cu iz de lemn și apă aveau numele araucane: Melivilius ori Catrileos.

Uneori se încingeau bății cu ghinde de stejari în șopronul cel mare și încuiat. Doar cel ce-a fost lovit de o ghindă, știe cât de mult doare. În drum spre școală ne umpleam buzunarele cu ghinde. Eu nu prea eram țineam la trântă, forță n-aveam deloc, iar dibăcie și mai puțin. Mereu cădeam de prost. Până să văd minunăția de ghindă: verde, strălucitoare, cu scufia ei aspră-cenușie, până să-mi fac o capsă de bombă, pe care mi-o și șterpelea cineva de sub ochi, mă și trezeam cu ghindele puhoi în cap. Când am ajuns în clasa a doua, mi s-a năzărit să-mi îndes pe cap o pălărie impermeabilă, de un verde crud. Pălăria, ponchoul, felinarele de semnalizare, roșii și verzi; toate erau ale tatei și mă fascinau teribil. Când reușeam așadar să-i iau pălăria ca s-o port la școală, nu mai era nimeni ca mine... Ploua cu găleata când mi-am îndesat pe cap pălăria de mușama verde, ce părea un papagal. Când am ajuns în șopron, trei sute de zurbagii se fugăreau ca nebunii, așa că pălăria mi-a zburat de pe cap, chiar ca un papagal. Am fugit după ea, dar când s-o prind, zbura iar în urletele infernale ale copiilor. De-atunci nici n-am mai văzut-o vreodată.

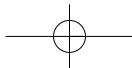
În amintiri pierd cronologia precisă a faptelor. Îmi vin în minte momente banale, dar importante pentru mine și îmi pare că prima aventură erotică s-a consumat cumva între vis și realitate. Poate că în iubire și natură s-au aflat mereu germeii poeziei mele.

În fața casei locuiau două fete care îmi aruncau întruna ocheade, de mă îmbujoram tot. Pe cât de timid eram eu, pe atât de drăcoice și îndrăznețe erau ele. Într-o zi stăteam în fața casei și încercam să nu le bag în seamă. Țineau în mâini ceva ce mă fascina. M-am apropiat prudent și mi-au arătat: un cuib de pasăre sălbatică, din mușchi și fulgi, adăpostind câteva ouă de culoarea peruzelei. Dar când am întins mâna după cuib una din ele mi-a zis că trebuia mai întâi să-mi dau jos pantalonii. De spaimă am șters-o iute, urmat de tinerele nimfe ce-și purtau cu mândrie comoara. În fuga mea am ajuns într-o fundătură ce dădea spre vechea brutărie a tatei. Fetele m-au prins din urmă și-au început să mă tragă de pantaloni, când deodată s-au auzit pașii tatei. De cuib și ouă s-a ales praful acolo, în brutărie, în vreme ce sub teighea eu și fetele nici nu mai respiram de groază.

Altădată căutam obiecte și ființe minuscule dintr-o lume de basm și am dat de o spărtură în gard, în fundul curții; prin ea am zărit un teren viran, vast cât curtea noastră. Am simțit c-avea să se întâmple ceva, așa că m-am dat câțiva pași înapoi. Prin spărtură a apărut mânuța unui copil de vârsta mea. M-am apropiat, dar mâna nu mai era și-n locul ei apăruse o jucărie: o oiță albă.

Oaia avea lâna decolorată iar roțile pe care alunecase cândva jucăria, dispăruseră. Nnicând nu văzusem o oiță atât de frumoasă. Am alergat într-un suflet acasă și m-am întors cu un dar pe care l-am lăsat în același loc: un con de brad ușor desfăcut, cu parfum de balsam, la care țineam enorm.

Mâna copilului n-a mai apărut și nici c-am mai văzut vreodată o asemenea jucărie. Am pierdut-o într-un incendiu, dar și acum, la vârsta asta, de câte ori trec prin fața unui magazin de jucării trag cu coada ochiului în vitrină... Degeaba însă, o asemenea jucărie nu s-a mai făcut niciodată.

Arta ploii

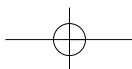
Așa cum apăreau frigul, ploaia și noroiul pe străzi, deci crunta și cinica iarnă australă, la fel se ivea și vara în aceste ținuturi, galbenă și toridă. Ne înconjura munți virgini, dar eu voiam să cunosc marea. Din fericire, tata a închiriat o casă de la unul dintre colegii lui feroviari. Tata, mecanic de tren, îi trezea pe toți cu fluierul lui la patru dimineața, pe o beznă adâncă (de ce s-o fi spunând patru dimineața, n-am înțeles niciodată). Din secunda aia nu mai era liniște: lumânările valsau în vântul șuierător iar mama, frații mei Laura și Rodolfo și bucătăreasa alergau de colo-colo, împachetând saltelele mari — devenite imense mingi înfășurate în pânză de iută — și cărându-le grabnic afară. Paturile improvizate trebuiau suite în tren. Erau calde saltelele când porneau către gara apropiată. Sfrijit și bolnăvicios de fel, trezit brusc din somn, aveam grețuri și frisoane. În casă forfota nu mai contenea. Tot avutul unei familii sărace era luat în vacanța de o lună de zile. Chiar și uscătoarele de răchită — așezate deasupra focului pentru a usca cearșafurile și hainele mereu umede din pricina climei — erau urcate în căruța ce aștepta să ducă bagajele la gară.

Trenul străbătea o parte din acel ținut rece, de la Temuco la Carahue. Traversa nesfârșite întinderi, nepopulate și necultivate, intra în păduri virgine și se zgâlțâia ca la cutremur prin tunele sau pe poduri. Gări izolate se iveau în inima câmpiei, printre salcâmi și meri înfloriți. Indienii araucani, cu veșmintele lor tipice și mărgelele lor ancestrale așteptau în gări ca să le vândă pasagerilor miei, găini, ouă și țesături. Tata cumpăra întotdeauna câte ceva, după nesfârșite tocmele. Trebuia să-l vezi: cu barba lui blondă ridică în sus o găină, încercând să înduplece vreo araucană indiferentă, ce nu renunța defel la prețul ei.

Gările se întreceau în nume care mai de care mai frumoase, aproape toate moștenite de la vechile așezări araucane. În acest ținut s-au dat cele mai crâncene bătălii între invadatorii spanioli și primii chilieni, adevărații fii ai acestor pământuri.

Labranza era prima gară, urmată de Boroa și Ranquido. Nume cu iz de plante sălbatice, cu sonorități ce mă cucereau. Aceste nume araucane însemnau întotdeauna ceva deosebit: miere tănuită, iaz ori pârâu la margine de codru, munte cu nume de pasăre. Treceam prin satul Imperial, unde poetul don Alonso de Ercilla fusese cât pe ce să fie executat, din ordinul guvernatorului spaniol. În secolele XV și XVI aici s-a aflat capitala conchistadorilor. Araucanii, luptând ca să-și apere ținutul, au inventat tactica *pământului pustiit*. N-a rămas piatră pe piatră, în orașul descris de Ercilla ca fiind frumos și mândru.

Ajungeam apoi în orașul port fluvial. Trenul fluiera mai vesel, înnegrea câmpia și gara cu trâmbe de fum de cărbune, băteau clopotele și se simțea deja mirosul apei; era albia lată, azurie și calmă a fluviului Imperial, care se apropia de ocean. Coborârea numeroaselor bagaje, strângerea micii familii și mersul cu căruța trasă de boi până la vaporul ce avea să coboare pe fluviul Imperial era un adevărat spectacol dirijat de ochii albaștri și de fluierul de feroviar al tatei. Pachete și pasageri se instalau la bordul vaporeșului care ne ducea la mare. Nu existau cabine. Mă așezam lângă provă. Curentul apei învârtea roțile, mașinile micii ambarcațiuni găfâiau și scrâșneau, taciturnii locuitori ai sudului încremeneau pe covertă, ca niște mobile.

Câte un acordeon se tânguia romantic, invitându-te să iubești. Nu există ceva mai tulburător pentru o inimă de cincisprezece ani decât să traversezi un fluviu lat și necunoscut, printre maluri stâncoase, în drum spre marea cea misterioasă.

Imperialul de Jos era o înșiruire de case cu acoperișuri colorate, ridicate pe malul apei. Din casa care ne aștepta, și chiar mai înainte, de pe vechiul chei unde ancorase vaporeșul, auzeam de departe vuietul mării ca un tunet, ca un seism îndepărtat. Marea și talazurile ei intrau în viața mea.

Casa aparținea lui don Horacio Pacheco, un agricultor priceput care în luna în care ne găzduia își lua tractorul și batoza, străbătând cu ele dealuri și drumuri impracticabile. Cu mașina lui strângea grâul indienilor și al țărănilor, care trăiau izolați de locuitorii de pe coastă. Era un uriaș care apărea brusc în sânul familiei noastre feroviare, cu vocea lui tunătoare, și plin de praf și paie. Apoi dispărea la fel de zgomotos, reîntorcându-se la treaba lui din munți. Pentru mine era încă un exemplu de viață aspră într-un ținut austral.

Totul îmi părea plin de mister: casa, străzile desfundate, existențele necunoscute din jur, zarva din port și zbuciumul mării îndepărtate. Locuința avea o imensă grădină ajunsă în paragină, cu un chioșc în mijloc din șipci de mesteacăn, deteriorat de ploaie și năpădit de plante agățătoare. În afară de mine nimeni nu pătrundea în umbroasa-i singurătate unde creșteau iedera, caprifoiul și poezia mea. E drept că-n grădina aceea mai era și alt obiect fascinant: o barcă mare, relicva unui teribil naufragiu, ce zăcea acolo fără valuri ori furtuni, pierdută printre maci.

Căci în acea grădină neîngrijită, din voia omului ori din întâmplare, creșteau doar maci. Celelalte plante evitaseră locul întunecos. Erau maci mari și albi ca porumbeii, stacojii ca picurii de sânge, mov și negri, ca văduvele uitate. Nu mai văzusem niciodată o asemenea mare de maci. Îi admiram cu o teamă oarecum superstițioasă — pe care doar macii o pot inspira — și totuși mai rupeam câte unul și atunci tulpina frântă îmi lăsa pe degete un lichid lăptos, ce răspândea o mireasmă sălbatică. Mângâiam petalele de mătase fină și le păstram apoi într-o carte. Erau pentru mine aripi de fluturi uriași, ce uitaseră zborul.

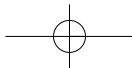
Când am ajuns pentru prima oară în fața oceanului am rămas fără grai. Între două dealuri înalte (Huilque și Maule) se dezlănțuia furia oceanului. Nu erau doar valurile ninse ce se înălțau cu câțiva metri deasupra capetele noastre, ci și bătaia unei inimi uriașe, pulsul universului.

Familia așeza acolo fețele de masă și ceainicele. Înghițeam alimentele cu nisip, dar nu-mi păsa. Ce mă îngrozea era momentul apocaliptic când tata ne poruncea să facem baie în mare. Departe de valurile mari, apa ne șfichiuia cu biciurile ei reci pe mine și pe sora mea, Laura. Și tremuram la gândul că vreun val, cu atingerea lui, ne putea târî spre malurile stâncoase. Când soră-mea și cu mine, ținându-ne de mână, cu dinții clănțănind în gură și învinețiți de frig, ne pregăteam să murim, auzeam fluierul tatei care pune capăt martiriului.

Și o să mai povestesc și alte taine din acel ținut. Una cu caii de tracțiune, alta cu casa celor trei femei fascinante.

La marginea cătunului erau câteva case mari, probabil niște tăbăcării ale unor basci de origine franceză. Aproape întotdeauna bascii aceștia se ocupau în sudul țării cu industria pielăriei. Ce-i drept, nu prea știam despre ce era

18 MĂRTURISESC CĂ AM TRĂIT

vorba. Tot ce voiam era să văd cum la o anumită oră, pe înserat, țâșneau pe poartă niște cai mari, care o porneau la galop spre sat.

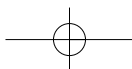
Erau cai de tracțiune, iepe și mânji uriași, cu coame ca niște plete în vânt pe grumazurile lor lungi. Când alergau, smocurile de păr de pe picioarele lor lungi fluturau ca niște panașuri. Erau roibi, albi, suri, viguroși. Așa ar fi arătat pesemne vulcanii de-ar fi putut țâșni la trap ori la galop, precum caii. Străzi prăfuite și bolovănoase se cutremurau la trecerea lor. Nechezatul lor răgușit, venind parcă din adâncul pământului, înfiora văzduhul până atunci netulburat. N-am mai văzut asemenea cai — mândri, neasemuiți, statuari — până în China; aceia însă erau ciopliți în piatră, servind drept monument funerar dinastiei Ming. Dar cea mai venerabilă piatră nu se compară cu spectacolul oferit de acele tulburătoare animale care în ochii mei de copil păreau invitate din tenebrele visului spre a trece în lumea uriașilor.

De fapt acea lume sălbatică era plină de cai. Pe străzi, călăreți chilieni, germani sau *mapuches*¹, purtând ponchouri negre de lână, încălecau sau descălecau întruna de pe cai. Caii, hrăniți mai bine sau mai prost, costelivi sau robuști, rămâneau acolo unde-i lăsau stăpânii lor, păscând iarba din livezi și scoțând aburi pe nări. Erau obișnuiți cu stăpânii lor și cu viața izolată din sat. Ceva mai târziu, încărcați cu desagi cu merinde sau cu unelte, se întorceau pe potecile din munți sau galopau la nesfârșit pe nisip, de-a lungul țărmlui. Uneori câte un călăreț araucan ieșea dintr-o casă de amanet ori dintr-un birt mizerabil, își încăleca credinciosul roib și o pornea îndărăt spre casă, pe drumuri înfundate, clătînându-se în șa, dintr-o parte în alta, mort de beat. Privindu-l cum pornește astfel la drum, legănându-se în chip primejdios, credeam că centaurul cherchelit o să cadă, dar mă înșelam: de fiecare dată se îndrepta în șa pentru ca apoi să se aplece iar și tot drumul o ținea așa. Străbătea kilometri întregi, iar apoi se afunda în natura sălbatică, părând un animal șovăielnic și totuși, printr-o minune, invulnerabil.

Veri la rând am revenit în ținutul acesta fascinant, păstrând aceleași tabieturi familiale. Timpul trecea, iar eu creșteam, citeam, iubeam și scriam, între urâcioasele ierni din Temuco și fermecatele veri de pe malul mării.

Am început să călăresc, iar viața mi-a devenit mai plină și mai palpitantă pe drumuri de pământ bătătorit ori pe poteci ocolitoare. Calea mi-o ațineau plantele încălcite, liniștea ori ciripitul păsărilor în pădure sau vreun pom înflorit, purtându-și podoaba stacojie, ca un maiestuos arhiepiscop al munților, ori nins de o bătaie de flori neștiute. Și uneori, nesperata floare de *copihue*, sălbatică, înverșunată, atârând de tufe ca un picur proaspăt de sânge. M-am obișnuit cu calul, cu hamurile, cu șaua tare și complicată, cu pintenii ascuțiți care-mi zornăiau sub călcâie. Plajele nesfârșite ori munții rebeli mi-au pătruns în suflet, poezia ivindu-se din dragostea mea pentru cel mai solitar tărâm al planetei. Au trecut ani de-atunci, dar acea legătură, revelație ori pact cu spațiul au existat mereu în viața mea.

¹ Mapuches — indieni araucani din Chile.

Primul meu poem

O să vă spun acum o poveste cu păsări. La lacul Budi lebedele erau vânată cu sălbăticie. Se apropiau de ele tiptil cu bărcile și apoi vâsleau repede-repede... Lebedele, ca și albatroșii, își iau greu zborul fiindcă au aripi mari; mai întâi aleargă, apoi patinează pe luciul apei. Oamenii le prindeau și le omorau, lovindu-le cu bastoanele.

Într-o zi am primit o lebădă muribundă. Era una dintre acele minunății pe care n-am mai văzut-o niciunde în lume: lebăda cu gât negru. O corabie ninsă cu un gât zvelt, vârât parcă într-un strâmt ciorap de mătase. Ciocul portocaliu și ochii roșii.

Asta s-a întâmplat la ocean, în Puerto Saavedra, Imperialul de Jos.

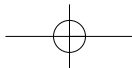
Când mi-a fost adusă, lebăda era aproape moartă. I-am spălat rănila și i-am vârât bucățele de pâine și peștișori pe gât. Vomita totul. Și totuși i s-au vindecat rănila și a început să înțeleagă că îi sunt prieten. Iar eu am priceput că dorul o ucidea. Și atunci, luând pasărea grea în brațe am pornit-o așa pe străzi, ducând-o la fluviu. Înota puțin, în apropierea mea. Îmi doream să prindă pești și îi arătam pietricelele de pe fund, nisipurile pe unde se strecurau peștii argintii din sud. Dar ea privea cu ochi triști depărtarea.

Aproape douăzeci de zile am dus-o zilnic la fluviu și înapoi la mine acasă. Lebăda era aproape la fel de mare ca și mine. Într-o zi mi-a părut mai îngândurată; a înotat lângă mine, dar n-a mai fost atentă la găngăniile pe care o învățasem să le înhațe. Era nemișcată și atunci am luat-o iar în brațe, ca s-o duc acasă. Și deodată am simțit o panglică desfășurându-mi-se la piept și ceva, un fel de braț negru, îmi mângâia obrazul. Era gâtul ei lung și unduitor care cădea. Așa am aflat că lebedele nu cântă când mor.

În Cautín vara e dogoritoare. Cerul și grâul ard. Pământul vrea să-și revină din letargie. Vara ia prin surprindere casele, așa cum le luase și iarna. Merg pe câmp și tot merg. Mă pierd pe dealul Ñielol. Sunt singur și am buzunarul burdușit cu scarabei. Într-o cutie am un păianjen păros, pe care l-am prins nu demult. Cerul nu se mai vede. Pădurea e întotdeauna umedă și alunec; văzduhul e cutremurat de țipătul unei păsări, urletul fantomatic al cucuvelei. O cruntă presimțire mă înfioară. Florile de *copihue*, ca stropii de sânge, abia se disting. Sunt doar o vietate mărunță sub ferigi uriașe. În dreptul gurii mele zboară un guguștiuc, fâlfâind din aripi. Ceva mai sus, alte păsări cu glas răgușit râd de mine. Nu găsesc drumul de întoarcere. E târziu deja.

Tata n-a venit încă. Va ajunge pe la trei sau patru dimineața. Urc sus, la mine în cameră. Citesc Salgari. Plouă de rupe pământul. Noaptea și ploaia se vor așterne într-o clipă peste întreaga lume. Iar eu sunt singur și scriu versuri în caietul cu pătrățele, de aritmetică. A doua zi mă trezesc când mijesc zorii. Prunele sunt încă verzi. Urc dealurile în fugă. Am un pachetel cu sare la mine. Mă cațăr într-un copac, mă instalez comod, mușc cu grijă dintr-o prună, apoi scot din gură o bucată și pun sare pe ea. Și o mănânc așa. Și fac asta cu o sute de prune. Știi deja că-s prea multe.

Cum vechea casă ne-a luat foc, locuința cea nouă îmi pare misterioasă. Mă cocoș pe gard și mă uit în curtea vecină. Nu-i nimeni. Ridic de jos niște scânduri. Dedesubt descopăr doar niște amărăți de păianjeni. În fundul curții e privata.

20 MĂRTURISESC CĂ AM TRĂIT

Pomii din jur sunt plini de omizi. Migdalii își dezvăluie fructul acoperit cu un puf alb. Cu o năframă albă prind tăunii fără să le fac rău. O clipă îi țin prizonieri, apoi îi duc la ureche. Ce zumzăit formidabil!

Cât e de singur copilașul poet înveșmântat în negru în ținutul de graniță, întins și înfricoșător! Treptat, viața și cărțile îmi dezvăluie taine copleșitoare.

Nu pot uita ce am citit aseară: fructul arborelui de pâine l-a salvat pe Sandokan și pe prietenii lui în îndepărtata Malaysie.

Nu-mi place Buffalo Bill, fiindcă îi omoară pe indieni. Dar ce călăreț formidabil! Și ce pajiști și corturi conice aveau pieile roșii!

Am fost adesea întrebat când am scris primul poem, când s-a născut în mine poezia.

O să încerc să-mi amintesc. Demult, în copilărie, când abia buchiseam literele, am simțit deodată o emoție puternică și am scris câteva cuvinte cu jumătăți de rimă, diferite de limbajul cotidian. Le-am transcris pe o hârtie pradă unei neliniști crescânde, unei senzații necunoscute: un fel de angoasă și de tristețe. Era un poem dedicat mamei, adică celei ce a îndeplinit acest rol în viața mea, angelica mea mamă vitregă care mi-a vegheat copilăria. Incapabil să-mi judec prima creație, le-am arătat-o părinților. Stăteau în sufragerie, cufundați într-una din acele discuții în șoaptă, ce despart mai rău ca o apă adâncă lumea copiilor de cea a adulților. Le-am întins hârtia cu vorbele mele, frumos rânduie, tremurând încă după cea dintâi vizită a inspirației. Cu gândul aiurea tata a luat-o în mână, a citit-o distrat și tot distrat mi-a înapoiat-o, întrebând:

— De unde ai copiat-o?

Și și-a continuat în șoaptă discuția începută cu mama, despre problemele lor importante.

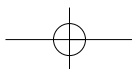
Cred că așa s-a născut primul meu poem și astfel m-a întâmpinat pentru prima oară — distrată — critica literară.

Între timp înaintam în lumea cunoașterii pe involburatul fluviu al cărților, în chip de navigator solitar. Setea mea de lectură nu se potolea zi și noapte. La mare, în micul port Saavedra, am dat peste biblioteca municipală și peste un bătrân poet, don Augusto Winter, care-mi admira pofta grozavă de lectură. „Le-ai citit deja?” mă întreba, împrumutându-mi un nou Vargas Vila, un Ibsen, un Rocambole. Înghițeam ca un struț, totul la grămadă.

Cam pe vremea aceea a sosit la Temuco o doamnă înaltă, ce purta rochii foarte lungi și pantofi cu tocuri joase. Era noua directoare a liceului de fete. Venea din orașul nostru austral, din provincia cu zăpezi multe, Magellan. Se numea Gabriela Mistral.

O priveam străbătând orașul cu rochiile ei învoalte și mă temeam. Dar când i-am făcut o vizită, mi s-a părut o femeie cumsecade. Avea chipul bronzat, trupul frumos ca o amforă araucană — căci prin vine îi curgea sânge indian — și un zâmbet larg și generos, care-i scotea la iveală un șirag de dinți albi și strălucitori ce luminau pe loc încăperea.

Eram prea tânăr, prea timid și îngândurat ca să-i pot fi prieten. Am văzut-o doar de câteva ori, suficient însă pentru a-mi dărui de fiecare dată câte o carte. Erau întotdeauna romane rusești, pe care ea le considera cele mai bune din lite-

ratura universală. Pot spune că Gabriela m-a inițiat în acea gravă și teribilă lume a romancierilor ruși, Tolstoi, Dostoievski și Cehov devenind autorii mei preferați. Până în ziua de azi.

Casa celor trei văduve

Am fost invitat odată la treieratul grâului într-o zonă muntoasă, destul de departe de orașelul nostru. M-a atras ideea de a pleca neînsoțit, încercând să descopăr de unul singur potecile abrupte. M-am gândit că dacă mă pierd o să-mi sară cineva în ajutor. M-am îndepărtat cu calul de Imperialul de Jos, galopând de-a lungul apei. Pacificul se dezlănțuie aici, valurile lui izbînd cu forță stâncile și copacii de pe Maule, cel mai înalt deal din zonă. Am pornit-o apoi pe malul lacului Budi. Valurile loveau îngrozitor poalele dealului. Trebuia să profităm de cele câteva clipe când valul se spargea, îndepărtându-se pentru a se forma iar, ca să străbatem iute fâșia dintre pământ și apă, înainte ca un nou val să mă zdrobească cu cal cu tot de vreo stâncă.

Odată trecută primejdia, priveam franjurile sinilii-încremenite ale lacului desfăcându-se spre apus. Plaja se întindea nesfârșită până la vărsarea lacului Toltén, undeva hăt departe. Coastele chiliene, adesea stâncoase și abrupte, se preschimbă brusc în fâșii interminabile și zile și nopți întregi poți înainta pe nisip, atingând spuma mării.

Plajele par nesfârșite, conturând întreaga țară ca un inel ce înconjoară planetele, inel bătut de vuietul mărilor sudului: o panglică întinsă pe tot țărmul chilian, până dincolo de Polul Sud.

În păduri îmi dădeau binețe aluni cu crengi verzi-strălucitoare, încărcate cu fructe, alune roșii ce păreau vopsite cu chinovar. Ferigile colosale din sud erau atât de înalte, încât puteam trece pe sub ele călare, fără să le ating. Când le atingeam totuși cu capul, din frunzele lor verzi picurau pe mine stropi de rouă. În dreapta mea se întindea lacul Budi: oglindă azurie, neclintită, împrėjuită de crânguri îndepărtate.

În jurul meu, nici țipenie de om. Abia spre sfârșitul călătoriei am întâlnit niște pescari ciudați. Acolo unde ocean și lac se unesc, se îmbrățișează ori se înfruntă, valuri furioase aruncă pe mal pești oceanici. Labanii lați și argintii, zbătându-se zadarnic pe bancurile de nisip erau cei mai căutați. Pescarii: unu, doi, patru, cinci, drepti și tăcuți, pânneau peștii rătăciți, aruncând după ei un trident în apă, cu toată puterea. Ridicau apoi în sus ovalurile argintii ce tremurau și mai străluceau o dată în soare înainte de a-și afla sfârșitul în coșurile pescarilor. Deja se însera. Părăsisem malurile lacului și o pornisem spre crestele munților. Încetul cu încetul se lăsa întunericul. Ca o șoaptă răgușită izbucnea deodată tânguirea vreunei păsări sălbatice. Un vultur ori un condor părea să-și încetinească zborul, semnalizându-mi prezența, urmărindu-mă cu aripile lui negre în zborul greoi. Lătrau, schelălăiau și-mi ieșeau în cale vulpi iuți, cu coadă roșie și alte ciudate vietăți din tainica pădure.

Mi-am dat seama că m-am rătăcit. Pădurea și noaptea, bucuria mea altă dată, mă umpleau acum de groază. Un drumeț singuratic mi-a apărut deodată în cale